

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 265_2-1906)

Originalt emne

Byraadet

Byraadet/Forretningsorden, Udvalg

Marselisborg

Marselisborg/Hovedgaarden

Uddrag fra byrådsmødet den 19. september 1906 - side 1

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 265_2-1906)

Fra Marselisborgudvalget forelaa saalydende Indstilling:

"Vedlagt fremsendes til Byraadets Approbation :

1. Foreløbigt Udkast til Kontrakt angaaende Forpagtningen af Marselisborg Hovedgaard til Gaardejer Chr. Munck fra 1. Maj 1907 at regne.
2. Foreløbig Oversigt over Anvendelsen af Marselisborg Jorder fra 1. Maj samt Kort over samme.
3. Bemyndigelse til Rydning af Brandtomterne, med Undtagelse af at 30 Alen af Mejeribygningens sydlige Ende ombygges til Anvendelse til Vaskehus, Folkestuer etc. - Bekostningen hertil vil andrage ca. 3000 Kr.
4. Efter Salgskontrakt med Skolebestyrer Gudme overgaar Gaardens Staldbygning til ham som Ejendom fra 1. Maj 1907.

Det foreslaas, at denne Bygning saavel som en Del af Laden, som ogsaa tilhører Hr. Gudme fra nævnte Tidspunkt, vedblivende bliver at tilhøre Gaarden for de næste 7 Aar (til

Stalde og Karlekamre), imod at Kommunen foretager de nødvendige Omændringer, samt indretter et særligt Lokale til Hr. Gudmes Brug i samme Bygning.

Udgiften anslaaes til 3000 Kr."

Filtensborg skulde, idet han forelagde Sagen for Byraadet, forudskikke den Bemærkning, at der af Marselisborgudvalget havde været nedsat et Underudvalg bestaaende af Hr. Jakob Jensen og Taleren til at undersøge Spørgsmaalet om, hvorledes der skulde forholdes med Marselisborg Jorderne, naar Kontrakten med den nuværende Forpagter udløb den 1. Maj 1907. Underudvalget havde med Assistance af 2 Landmænd, Godsejer Pontoppidan, Konstantinsborg og Gaardejer Mikkil Jakobsen, Viby, ladet de paagældende Jorder undersøge, og det havde da vist sig, at de var meget daarlige og forsømte. For at raade Bod herpaa vilde det være nødvendigt, at Gaarden kom under rationel Drift, og man havde derfor ment at burde foreslaa at bortforpagte Marselisborg under ét hellere end at udstykke den og udleje den i mindre Lodder.

Udvalgets Indstilling gik herefter ud paa, at Marselisborggaarden, der oprindelig omfattede noget over 400 Tdr. Land, hvoraf i Aarenes Løb fra den nuværende Forpagter til Gadeanlæg m. v. var borttaget betydelige Arealer, bortforpagtedes til Gaardejer Chr. Munch af Bering med et Areal af ca. 213 Tdr. Land samt med alle de den nuværende Forpagter overladte Bygninger med Undtagelse af, hvad der laa paa det af Skolebestyrer Gudme overladte Areal. Haven til Hovedbygningen skulde være Forpagteren uvedkommende, men han erholdt det samme Stykke Have Øst for Gaarden, som den nuværende Forpagter havde. Forpagtningstidens Varighed var 14 Aar, dog saaledes at hver af Parterne efter de første 7 Aars Forløb kunde opsigte Forpagtningen til en 1. Maj med ½ Aars Varsel. Afgiften var fastslaaet til gennemsnitlig 40 Kr. og 30 Kr. pr. Td. Land henholdsvis af Ager og Eng for de første 7 Aars Vedkommende, for de næste 7 Aars Vedkommende forhøjedes Afgiften med 10 Kr. pr. Td. Land. Hr. Munck var indgaaet paa Udvalgets Forlangende om en rationel Drift af Jorderne og til hvert andet Aar forsvarligt at gøde de 2/7 af hele Arealet. Efter de sagkyndiges Mening var den foreslaaede Afgift særdeles god efter Jordernes nuværende Beskaffenhed.

For Tiden var til Havelodder ved Hans Brogesgade, Nord for Friheden og Skanderborgvejen ialt udlagt ca. 42 Tdr. Land; da der var stærk og stigende Efterspørgsel efter saadanne Lodder, foreslog man nu yderligere hertil at udlægge ca. 20 Tdr. Land af Ellemarken og Fiskemarken, saaledes at man ialt i dette Øjemed kunde disponere over ca.

62 Td. Land. Det paa Marselisborg Terrænet senest afgravede Areal udgjorde ialt ca. 50 Tdr. Land, der i og for sig ingen Værdi havde til Dyrkning, man havde derfor paatænkt at overlade det til gratis Havebrug under Kommunens Kontrol. Det vilde formentlig blive nødvendigt, at der ansattes en Markbetjent, der kunde have Opsigt med disse Havelodder, og som maaske ogsaa kunde føre noget Tilsyn i de tilstødende Skove.

Forpagtningen af Louisenhøj Jorderne udløb ligeledes til Maj næste Aar. Den nuværende Forpagter, der var en af de gamle Forpagtere fra Ingerslevs Tid, havde en vis moralsk Ret til at beholde Forpagtningen, hvis han ønskede det. Man havde tænkt sig at bortforpagte disse Jorder, ca. 14 Tdr. Land, med Bolig for en Afgift af 45 Kr. pr. Td. Land med 1 Aars Opsigelse.

Af Frydenlunds Jorder var 12 Tdr. Land og af Frederikshøj Jorder 7 Tdr. Land for Tiden bortforpagtet til Vognmand Chr. Rasmussen, og det var Meningen paany at bortforpagte dem til denne for 5 Aar fra 1. April næste Aar. Yderligere foresloges det at borttage 25 Tdr. Land af Fiskehus Marken til Udleje til Vognmænd. Den ny Forpagter ønskede ganske vist ogsaa at faa disse sidst omtalte Arealer, men man havde ment at burde imødekomme Vognmændenes Ønske i den ommeldte Henseende. Til Gengæld kunde den Del af den ny Kirkegaard, der ikke straks skulde tages i Brug, foreløbig overlades den ny Forpagter af Marselisborg.

Efter Udvalgets Indstilling vilde Indtægterne ved de foreslaaede Dispositioner omtrent stille sig saaledes:

Forpagtningen af Marselisborg..... 11,620 Kr.

- af Louisenhøj 630"

Leje af Boligen paa do. 1,500"

-af Havelodder..... 8,680"

-af Frydenlund og Frederikshøj

Jorder..... 827"

-af 25 Tdr. Land til Vognmænd 1,000"

24,257 Kr.

Løn til en Markbetjent..... 1,200"

23,057 Kr.

Han skulde dog hertil knytte den Bemærkning, at det dog var noget tvivlsomt, om man kunde faa 1,500 Kr. i Husleje af Louisenhøj; dette Beløb maatte nedsættes noget maaske til det halve.

For indeværende Aar udgjorde Indtægterne af de samme Forpagtninger ialt ca. 15,370 Kr.

Med disse Ord skulde han anbefale Udvalgets Indstilling til Godkendelse.

Lottrup betonede, at enhver havde kunnet se, at de omtalte Jorder i de sidste 10 Aar var blevet drevne paa en Maade, som nærmest maatte betegnes som Rovdrift, og der var al Grund til at søge Gaarden bragt under bedre Dyrkning. Naar Udvalget havde anset det nødvendigt at tilkalde sagkyndige, forekom det ham, at det havde ligget nærmest, at det havde henvendt sig til Markudvalget. Hvad den i Udkast foreliggende Forpagtningskontrakt angik, skulde han bemærke, at den stipulerede Afgift efter hans Mening var altfor ringe. Af Jorderne nord for Byen fik man saaledes en Afgift af 60 Kr. pr. Td. Land. Han skulde i denne Forbindelse gøre opmærksom paa, at i Odense drev Kommunen selv de den tilhørende Jorder, og han vilde finde det rigtigst, at man tog under Overvejelse at lade Aarhus Kommune overtage Driften af Marselisborg. Det vilde ganske vist koste noget i de første Aar, men ad Aare vilde det utvivlsomt betale sig.

Simonsen var ikke blind for, at den fastsatte Forpagtningsafgift var forholdsvis lille. Dette havde man ogsaa været klar over i Udvalget, men efter foretaget Undersøgelse, hvoraf Jordernes særdeles tarvelige Tilstand fremgik, kom man til det Resultat, at der i Øjeblikket ikke kunde forlanges større Afgift. Man maatte erindre, at Forpagteren skulde lægge et betydeligt Arbejde i Driften af Jorderne, for at de igen kunde komme til at give ordentligt Udbytte. Forpagteren havde tilbudt at drive Gaarden rationelt, holde Kreaturer, sørge for tilstrækkelig Gødning osv. Selvfølgelig tiltalte Selvdrift ham i forskellig Retning, og havde man ikke haft selve Gaarden, kunde man vel nok have truffet en Ordning i den Retning. Nu skulde man jo have en Anvendelse for Bygningerne, og som Forholdene i det hele var, maatte man vist tage mod det fra Hr. Munck fremkomne Tilbud.

Sabroe fremhævede, at man, hvis Kommunen selv skulde overtage Driften af Marselisborg, maatte have helt eller delvis ny Bygninger. De Rum, der nu fandtes derude saavel til Mennesker som til Dyr, var ganske middelalderlige. Det var i det hele taget et Spørgsmaal, om det ikke kunde betale sig at rive det hele ned og leje Jorden ud. Han kunde ogsaa

tænke sig, at Jorderne i Løbet af nogle Aar kunde gøres brugbare til Dyrkning af almindelige Havesager, saaledes at Byens Forbrug i saa Henseende kunde tilfredsstilles derfra. Paa den Maade vilde man faa det største Udbytte af Jorden. Man burde se at interessere Gartnerne for denne Sag.

Jul. Andersen kunde ikke nægte, at den Leje, Forpagteren skulde give, var urimelig lille i Forhold til den Afgift, man fik af Jorderne nord for Byen. Tanken om Selvdrift tiltalte ham i høj Grad. Hvad enten man forpagtede Jorderne ud, eller selv overtog Driften, maatte der bygges derude alligevel. Der var talt om at overlade den ny Forpagter en Del af Kirkegaardsjorden, men da denne, selv om den ikke straks skulde tages i Brug, dog vel skulde indhegnes, kunde den ikke anvendes til egentlig Landbrug. Efter det oplyste var der fra Vognmænd og Slagtere indkommet Tilbud paa Leje af ialt ca. 44 Tdr. Land; han skulde henstille, om man ikke kunde udleje hele Arealet i mindre Stykker, det var jo en kendt Sag, at de smaa Lodder som Husmandslodder altid blev drevet bedst. Paa den Maade vilde man faa Jorden bedst kultiveret og faa større Indtægt af den. Han vilde imidlertid anse det for at være en mere grundig Overvejelse værd, om Selvdrift ikke til syvende og sidst var at foretrække, og han vilde derfor foreslaa, at Udvalget sammen med Markudvalgets Formand Hr. Lottrup, inden man tog nogen endelig Beslutning i den foreliggende Sag, rejste over til Odense for paa Stedet at undersøge, hvorledes Selvdrift af kommunale Jorder kunde betale sig.

Nørgaard havde - uden at have særlig Forstand paa Agerbrug - nærmest faaet det Indtryk, at Udvalgets Forslag var ganske fornuftigt. Hvis Forpagteren i det hele taget skulde kunne klare sig, maatte han utvivlsomt anvende en Del paa Dyrkningen af Jorden, da han jo ellers ikke kunde faa nogetsomhelst ud af den. Da man kun havde en eneste Liebhaber til Forpagtningen af Gaarden, og det muligt vilde blive vanskeligt at forpagte den ud, hvis man lod ham slippe, forekom det ham lidt farligt at sende Sagen tilbage til Udvalget. Han vilde stemme for at følge Udvalget, der sikkert nøje havde gennemtænkt Sagen, og foreløbig for 7 Aar bortforpagte Marselisborg til Hr. Munck. At lade Kommunen overtage Driften af Gaarden, var i Virkeligheden et Spring ud i det Blaa. Hvad "Louisenhøj" angik, vilde han henstille, om man ikke burde beholde dennes Jorder til Raadighed til Udleje, eller lade Forpagteren af Marselisborg ogsaa faa de til den hørende 14. Tdr. Land.

Mousten var bange for, at det næppe kunde nytte at bortforpagte Jorderne, hvis man ønskede dem underkastet en rationel Drift. Jorderne var i en meget daarlig Stand, og

Forpagteren kunde ikke staa sig ved at skulle forbedre dem i væsentlig Grad, naar han ikke kunde være sikker paa at beholde Forpagtningen i mere end 7 Aar. Han skulde iøvrigt gøre opmærksom paa, at naar Forpagteren skulde kunne holde Jorden i tilstrækkelig Gødningskraft, maatte han nødvendigvis have en større Besætning af Hornkvæg. Ifølge det foreliggende Udkast til Forpagtningskontrakten var Forpagteren imidlertid ikke forpligtet til at holde Hornkvægsbesætning; Taleren skulde henstille, at det i Kontrakten udtrykkeligt blev fastslaaet, at der paa Gaarden skulde holdes saadan Besætning. Naar det i Kontrakten hed, at Hestene ved Afleveringen ved Forpagtningens Ophør skulde have samme Gennemsnitsalder som ved Modtagelsen, havde det vist været heldigere at bestemme, at de skulde have samme Gennemsnitsværdi, idet det ellers kunde tænkes, at han afleverede en Del meget gamle og en Del meget unge Heste, der ikke havde stor Værdi. Husmandsbrug kunde man næppe have paa Jorderne om Byen; at udleje det hele til Vognmænd og Slagtere vilde ikke være heldigt, da de ikke vilde dyrke Jorden. Han havde ingen Tro til, at der ved den foreslaaede Rejse til Odense kunde indvindes Erfaringer af Betydning for Sagen.

Lottrup følte sig stadig ikke overbevist om, at det ikke vilde være heldigst at lade Kommunen overtage Driften af Marselisborg. Han vilde dog ikke stille bestemt Forslag i saa Henseende, forinden han havde haft Lejlighed til at undersøge Forholdene i Odense. Det vilde selvfølgelig være uheldigt at afskære Forhandlingerne med Hr. Munck, men de kunde sikkert holdes svævende til næste Møde, inden hvilket man kunde foretage den foreslaaede Rejse til Odense.

Filtenborg nærede ikke Tro til, at man ved selv at overtage Driften vilde opnaa særlig gode Resultater. Jorderne, der skulde portforpagtes, var i Virkeligheden magre og temmelig daarlige; der vilde gaa flere Aar, inden de kunde give noget godt Udbytte, og det vilde koste Kommunen ret betydelige Summer at naa saa vidt. Det var jo i det hele taget ret vanskeligt at drive Landbrug med Udbytte selv for dygtige Landmænd, og for Kommunen vilde det naturligvis blive endnu vanskeligere. Den ny Forpagter havde paataget sig at sætte Jorden i god Gødningsstand i Løbet af de første 7 Aar. For at kunne dette maatte han nødvendigvis holde en Del Hornkvæg - han havde selv ment 80 å 100 Stk., - og man havde derfor ikke ment det nødvendigt at optage nogen Bestemmelse i Kontrakten om Hornkvægsbesætning. Der var imidlertid intet i Vejen for, at man kunde forsøge at faa en Bestemmelse herom indsat. Han troede ikke rigtigt paa, at Resultaterne fra den kommunale Drift af Odense Bys Jorder var særlig glimrende, og han var i hvert Tilfælde

overbevist om, at man ikke vilde faa noget som helst Udbytte af en Rejse dertil.

Jakob Jensen vilde, saafremt han havde haft den mindste Tro til, at et Forslag, om at Kommunen selv skulde overtage Driften af Marselisborg, vilde blive velvilligt modtaget af Raadet, have søgt at arbejde for et saadant Forslag. Tiden var nu imidlertid saa stærkt fremrykket, at det ikke lod sig gøre at gennemføre Tanken om Selvdrift. Denne forudsatte en Omlægning af selve Gaarden og Udarbejdelse af Planer til Driften og Jorderne. At udlægge Jorderne heromkring Aarhus til Husmandslodder lod sig ikke gøre. Det vilde ogsaa være noget betænkeligt at udbyde saa megen Jord til Leje paa engang, idet man derved nemt opnaaede at trykke Priserne paa Kommunens Jorder i det Hele. Med Hensyn til Bygningerne, skulde han bemærke, at Karlekamrene vilde blive om end ikke særlig gode saa dog nogenlunde forsvarlige, ligesom der vilde blive Baderum til Folkene. Han skulde endelig tilføje, at man selvfølgelig ikke kunde sammenligne Jorderne ved Odense, der sandsynligvis var fortrinlige Jorder, med de her omtalte, der gennemgaaende var mindre gode.

Vestesen syntes, at man burde være Udvalget taknemlig for, at det havde søgt Assistance hos saa habile Landmænd som de omtalte. Efter hans Skøn var Udvalgets Forslag saa fornuftigt som muligt under de forbaandenværende Omstændigheder. Den foreslaaede Afgift var som nævnt 40 Kr. pr. Tdr. Land, medens det var fremhævet, at man af Jorderne Nord for Byen fik en Afgift af 60 Kr. pr. Tdr. Land. Differencen mellem disse Afgifter, 20 Kr. pr. Tdr. Land, vilde for Marselisborgjordernes Vedkommende i det hele udgøre 4000 Kr. om Aaret. Det forekom ham, at dette Beløb var altfor lille, til at man for mulig at indvinde dette skulde kaste sig ud i Forsøg, hvis Rækkevidde man ikke kunde overskue. Skulde man indlade sig paa saadanne Eksperimenter, maatte det være med Udsigt til at opnaa en ganske anden Jordpris. Han vilde paa det kraftigste tilraade, at følge Udvalgets Forslag.

Jul. Andersen kunde ikke tænke sig, at at det skulde kunne blive saa vanskeligt at bortforpagte Marselisborg Jorderne, der omend de i Øjeblikket var forsømte, dog i Virkeligheden vare gode. Selv med Fare for, at Hr. Munck ikke skulde staa ved sit Tilbud, var han ikke bange for at tilraade, at man opsatte Sagen, indtil man fik indhentet Oplysninger fra Odense, og han vilde derfor fastholde sit Forslag om, at Udvalget sammen med Hr. Lottrup tog Forholdene der i Øjesyn, inden man tog nogen Beslutning i Sagen.

Simonsen glædede sig over at høre, at der virkelig var nogen Stemning for, at Kommunen selv overtog Driften af Marselisborg. Selvdrift var efter hans Mening mest tiltalende, og den

vilde sikkert kunne bringes til at betale sig, selv om man straks maatte ud med et større Beløb til Driftskapital. Der var efter de faldne Udtalelser aabenbart en Mulighed for, at Planen om Selvdrift kunde gennemføres, og denne Mulighed burde man ikke uden videre lade slippe sig af Hænderne. Ganske vist havde man i Øjeblikket kun eet Tilbud paa Forpagtningen, men man kunde jo nok holde Hr. Munck hen en Uges Tid, dersom man alligevel bestemte sig til at forpagte den bort. Inden næste Møde kunde man have indhentet tilstrækkelige Oplysninger fra Odense. Ifølge Beretningen for 1903 fra denne Kommune havde i dette Aar 144 Tdr. Land, der af Kommunen var benyttet til Dyrkning af Korn, Græs og Roer, givet en Netto Indtægt af 11708 Kr. eller ca. 82 Kr. pr. Tdr. Land, hvilket jo var en ganske respektabel Indtægt. I samme Aar havde den nævnte Kommune af 24 Tdr. Land, der var lejet ud, haft en Indtægt af 82-92 Kr. pr. Tdr. Land. Det var naturligvis muligt, at Jorden ved Odense var bedre end denne her, men det var efter hans Mening nok Umagen værd at faa Sagen nærmere undersøgt.

Nørgaard pointerede, at den citerede Beretning fra Odense netop viste, at man fik større Udbytte af Jorden ved at leje den ud end ved selv at drive den. At de i det hele taget i Odense havde større Udbytte af deres Jorder, end man kunde faa her beroede paa, at de førstnævnte, saavel hvad Kvaliteten som Beliggenheden angik, var bedre end Marselisborgjorderne.

Sagen udsattes i 8 Dage. Der nedsattes et Udvalg bestaaende af Filtenborg, Lottrup og Simonsen til at undersøge de omtalte Forhold i Odense.